

CAVIDLƏRƏ HƏSR OLUNMUŞ ÖMÜR

Son günlərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında Cavidli günlər yaşadıq. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Vasif Talibovun 2019-cu il aprel ayının 18-də imzaladığı Azərbaycan romantizminin əvəzsiz simalarından olan Hüseyn Cavidin sevimli övladı, istedadlı musiqiçi-rəssam, sənətsünas Ərtoğrul Cavidin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncamının icrası, eləcə də, Hüseyn Cavidin anadan olmasının 137-ci ildönümü ilə əlaqədar olaraq keçirilən silsilə tədbirlərin iştirakçısı və izləyicisi olduq. Bu tədbirlər ömrünü Naxçıvanla bağlamış nəhəng yaradıcı şəxsiyyət olan Hüseyn Cavidin həyat, fəaliyyət və ailə tarixçəsini ictimaiyyətə çatdırmaqla yanaşı, şüurlara həkk olunmasında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Cavidin xatırlanması və təbliği yolunda reallaşdırılan layihələr içərisində bir sıra konfranslar, dərslər, televiziya proqramları və sənədli filmlər hazırlanmasında cavədsünasların böyük rolu vardır. Elə bu Cavidli günlərdə həftə sonu istədim ki, övladlarımı da Cavidlər ailəsiylə, onların kimliyi ilə, xidmətləri ilə tanış edim. Hüseyn Cavidin ev muzeyi və xatirə kompleksini ziyarət edərkən, ömrünün 49 ilini muzey işinə həsr etmiş bir insanla tanış oldum, muzeyin direktoru Bəhrux Axundovla və istədim ki, Bəhrux müəllimi geniş kütlə də tanısın.

Bəhrux Mahmud oğlu Axundov 1948-ci ildə Naxçıvan şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Atası Bakıda Pedaqoji İnstitutun tarix fakültəsini bitirmiş, bir müddət müəllim işlədikdən sonra ixtisasını dəyişmiş, kənd təsərrüfatı sahəsində çalışmışdır. Onun böyük kitabxanası olmuşdur və Hüseyn Cavidin əsərlərinin hamısının ilk nəşrləri bu kitabxanada var idi. Anası Zəkiyyə xanım ibtidai təhsilini Tiflisdə almış, sonralar Naxçıvanda yaşamış, rus dili üzrə kurs bitirərək kənd məktəblərində dərs demiş, geniş mütaliə mədəniyyətinə malik bir qadın olmuşdur, dünya ədəbiyyatına aid olan əsərlərin böyük əksəriyyətini oxumuşdur. Ailədə iki övlad olmuşlar, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun məzunu olan bacısı Alisə xanım uzun illərdir ki, orta məktəbdə Azərbaycan dili və ədəbiyyatı fənnini tədris edir. Bəhrux Axundov 1967-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin kitabxanaçılıq fakültəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olmuş, 1973-cü ildə işə bitirmişdir. 1970-ci ildən Naxçıvan Dövlət Tarix muzeyində baş elmi işçi, sonra isə elmi katib vəzifəsində çalışan Bəhrux müəllim 1981-ci ildə Hüseyn Cavidin Naxçıvan şəhərində təşkil olunmuş ev muzeyinə direktor təyin edilmiş, bugünədək həmin vəzifəni şərəflə, işinə böyük məhəbbətlə və Cavidlər ailəsinə sdaqətlə icra etməkdədir. 1977-ci ildə Qədimovlar nəslindən olan Səadət xanımla ailə quran Bəhrux Axundov üç övlad atasıdır.

2000-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinin sədrinin tapşırığı ilə muzeydə aparılmış əsaslı təmir və bərpa işlərindən sonra muzey ekspozisiyasının mövzu-tematik planı yenidən Bəhrux Axundov tərəfindən hazırlandı və bu plana əsasən, ekspozisiyanın bədii tərtibatı onun rəhbərliyi ilə tərtib edildi, Ali Məclisinin sədri Vasif Talibovun tapşırığı ilə muzey Hüseyn Cavidin yaşadığı ev kimi quruldu. Bəhrux müəllim bildirir ki, muzey yarananda, təxminən, 200-ə yaxın eksponatla fəaliyyət göstərirdi, lakin bu gün muzeyin ekspozisiyası onun səyləri nəticəsində və şairin qızı Turan Cavidin yaxından köməkliliyi ilə xeyli zənginləşdirilmiş və eksponatların sayı 9600-ü ötüb keçmişdir. Son illərin göstəriciləri

nə görə muzeyə bir ildə 20000 nəfərə yaxın ziyarətçi baxışı olur. Muzeyin yaradıldığı ilk illərdə Bəhrux Axundov Gürcüstan, Özbəkistan və Türkmənistan dövlət arxivlərinə, eləcə də, şəxsən Çingiz Aytmatova, Oljas Süleymenova məktublar yazaraq, Hüseyn Cavidə tanıyib-tanımadıqları, onunla bağlı məlumatlı olub-olmadıqlarına dair sorğular göndərmişdir. Düzdür, bu yazıçılardan heç bir cavab ala bilməsə də, müraciət etdiyi arxivlərdən əldə olunmuş müəyyən qədər fotoşəkil, sənəd, qəzet və jurnal materialları və kitablar muzeyin ekspozisiyasının genişləndirilməsi işinə öz töhfəsini vermişdir.

Bir maraqlı məqamı qeyd etmək lazımdır ki, keçid illərində ölkənin bütün sahələrində olduğu kimi, Hüseyn Cavidin ev muzeyinin fəaliyyətində də bir sıra çətinliklər qarşıya çıxmışdır. Belə ki, eksponatları sərgiləmək üçün vitrinləri, stendləri, çərçivələri əldə etmək imkanları olmayanda, çox vaxt şəxsən Bəhrux müəllim muzey işçiləri ilə birlikdə onları əllə düzəltmişdir.

Bəhrux Axundov, bu illər ərzində, yalnız öz vəzifəsini icra etməklə, muzeyi idarə etməklə kifayətlənməmiş, onun inkişafına xidmət etmiş, bir sıra beynəlxalq tədbirlərdə iştirak edərək cavədsünaslığın inkişafında özünəməxsus fəaliyyət nümayiş etdirmişdir. 1987 - 1988-ci illərdə Moskva şəhərində ixtisasartırma kursunda olarkən, kursun müəlliminə Cavidlə bağlı, onun nəşrinin Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən Naxçıvana gətirilməsi ilə bağlı məlumat verməsi böyük marağa səbəb olmuş, dəfələrlə Ona Cavidlə bağlı məlumat almaq üçün məktubla müraciət etmişlər.

1990-cı ildə Belorusiyanın paytaxtı Minsk şəhərində Yakub Kolasın ev muzeyində təcrübə mübadiləsində olarkən, özü ilə apardığı kiçik formatda 12 lövhədən ibarət "Hüseyn Cavidin həyat və yaradıcılığı" adlı sərgini orada nümayiş etdirmişdir. Bu fəaliyyətinə görə B.Axundov Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinin 8 fevral 1991-ci il tarixli əmri ilə pul mükafatına layiq görülmüşdür.

Bəhrux Axundovun fəaliyyəti muxtar respublika rəhbərliyinin diqqətindən kənarda qalmamış, o, 2005-ci ildə Naxçıvan Muxtar Res-

publikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi fəxri adına layiq görülmüşdür.

2007-ci ildə Kazım Qarabəkir Paşa Vəqfinin və Turan Cavid qadın mərkəzi ictimai birliyinin birgə təşkil etdiyi Hüseyn Cavidin və Kazım Qarabəkir Paşanın 125 illik yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün İstanbul şəhərinə dəvət olunaraq, özü ilə apardığı "Hüseyn Cavid - 125" adlı sərgini Cavidin vaxtilə təhsil aldığı qədim İstanbul Universitetində, Yedditepə Universitetində, Hacı Ahmet Yasevi vəqfində və Kazım Qarabəkir Paşa vəqfində keçirilən tədbirlərdə nümayiş etdirmişdir.

60 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq B.Axundov 2008-ci ildə Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən fəxri fərman və pul mükafatı ilə təltif edilmişdir.

Onun fəaliyyəti dövründə Hüseyn Cavidin ev muzeyinin ədəbiyyat profilili bir çox muzeylərlə, Litvanın Kaunas şəhərindəki Ədəbiyyat Muzeyi, Belorusiyanın paytaxtı Minsk şəhərindəki Yakub Kolasın ev muzeyi, Qorki (indiki Nijniy Novqorod) şəhərində Qorki adına Ədəbiyyat Muzeyi, İstanbulda Kazım Qarabəkir Paşanın ev muzeyi, Bakı şəhərində Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi, Abdulla Şaiqin

ev muzeyi, Səməd Vurğunun ev muzeyi ilə əlaqədə olmuşdur. Hüseyn Cavidin Bakı şəhərindəki ev muzeyi ilə də daima sıx əlaqədə olmuş, oradan hədiyyə edilmiş fotoşəkillər, sənədlər, afişa və proqramlar, qəzet və jurnallar, onlarla yeni nəşr edilmiş kitablar muzeyin fondunun zənginləşdirilməsi işində xüsusi əhəmiyyətə malik olmuşdur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Bəhrux Axundovun Türkiyədəki cavədsünas Ənvər Uzunla mütəmadi əlaqələri mövcuddur ki, bu da Türkiyədə Cavidlə bağlı yeniliklərdən xəbərdar olmaqda müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. İran İslam Respublikasında Əkbər H.Əlyarın tərcüməsi ilə H.Cavidin "Peyğəmbər", "Şeyx Sənan", "Maral" əsərləri, Türkiyədə Kusena yayım nəşriyyatında türk dilində çap olunmuş "Hüseyn Cavidin əsərləri", kitabını əldə etmiş, Özbəkistanın Daşkənd şəhərində özbək dilində Cavidin "Seçilmiş əsərləri"ni əldə edərək, muzeyin ekspozisiyasına daxil etmişdir. Bütün bunlarla yanaşı, şairin oğlu Ərtoğrul Cavid və qızı Turan Cavidlə bağlı ayrıca yaradılmış guşələrdə onların əsərləri və şəxsi əşyaları sərgilənməkdədir.

Bəhrux Axundov tərəfindən nəşrə hazırlanmış "Hüseyn Cavidin əsərləri"nin nəşri tarixi" və "Azərbaycan Milli təsviri və tətbiqi sənətimizdə Hüseyn Cavid obrazı" adlı bibliografik göstəricilər yaxın zamanlarda işıq üzü görəcekdir.

Bəhrux müəllim bütün bu işlərlə bərabər mütəmadi olaraq, müxtəlif dövrlərdə mərkəzi və yerli mətbuatda, AMEA Naxçıvan Bölməsinin "Xəbərlər" jurnalında, Naxçıvan Dövlət Universitetinin "Elmi əsərləri"ndə, Hüseyn Cavidin Bakı şəhərindəki ev muzeyinin Hüseyn Cavidin 125, 130, 135 illik yubileyləri ilə əlaqədar keçirdiyi konfransların toplularında, muzeyin nəşr etdirdiyi "Cavədsünaslıq" adlı oncildlik toplusunda, AMEA Naxçıvan Bölməsinin nəşri olan "Ərtoğrul Cavid: taleyi və sənəti" kitabında bir sıra elmi

məqalələri nəşr olunmuşdur. Onun "Bu evdə Cavid yaşamışdır", "Hüseyn Cavid irsinə Heydər Əliyev qayğısı", "Məktublarda yaşayan ömür", "Cavid sorğuyla, Cavid izi ilə", "Hüseyn Cavid və ümumbəşəri problemlər", "Şairin adına layiq məbəd" və bu kimi bir çox məqalələri Cavid irsinə, onun yaşadılmasına və təbliğinə böyük məhəbbət, sərf edilmiş yüksək əməyin göstəricisidir.

Bəhrux Axundov, eyni zamanda, "Hüseyn Cavid və teatr", "Hüseyn Cavid irsinə Heydər Əliyev qayğısı", "Milli təsviri və tətbiqi sənətimizdə Cavid obrazı", "Hüseyn Cavid yaradıcılığında Şərq mövzusu" mövzularında mühazirə mətnlərinin müəllifidir.

Həyatının 38 ilini bu muzeyə rəhbərlik etməklə Cavidlər ailəsinə şərəflə, qürurla, sdaqətlə xidmət edən, hətta cavədsünas adlandırıla biləcək Bəhrux Axundov bu gün də Hüseyn Cavidlə bağlı tədqiqatlarını böyük həvəslə davam etdirməkdədir. Yaxın günlərdə Hüseyn Cavidin böyük bacısı Fatmaxanımın üst geyimi olan güləcəsinə əldə etmişdir. Bəhrux Axundov yorulmadan öz fəaliyyətini inkişaf və davam etdirməklə bərabər, bu gün öz ardıcılarını da yetişdirməkdə, öz məktəbini yaratmaqdadır. Bu gün 10 nəfərlik heyətlə çalışan muzeyin bələdçiləri Cavidlə, onun yaradıcılığı, ailəsi ilə bağlı məqamları mənimsəməklə yanaşı, distant dərs keçərək, özünü muzeyşünas kimi yetişdirmək yolunda əllərindən gələn əsirməməkdə və səylə çalışmaqdadırlar.

Ömrünü, bütövlükdə, fəaliyyəti ni cavədsünaslığa, muzeyşünaslığa, ümumən, azərbaycançılığa həsr edən bu insanı tanımaqdan və tanımaqdan qürur hissi keçirmək mümkün deyil.

Leyla Səfərova,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
AMEA Naxçıvan Bölməsinin
Təhsil və kadrlar şöbəsinin
baş mütəxəssisi

Özbəkistanda Azərbaycan mədəniyyətinə və ədəbiyyatına böyük maraq var

Özbəkistanın Xarəzm vilayətində keçirilən Azərbaycan mədəniyyəti və ədəbiyyatı günləri çərçivəsində vilayət hakimi Fərxad Ermanov Bakıdan və Daşkənddən Urgənc şəhərinə gələn nümayəndələrlə görüşüb. AZƏRTAC xəbər verir ki, Fərxad Ermanov qədim Xarəzm torpağında Azərbaycan mədəniyyəti və ədəbiyyatı günlərinin keçirilməsindən məmnun olduğunu bildirib. O, qədim Xivə, onun təkrarsız abidələrindən danışaraq, bu ilin doqquz ayında Xarəzmə 2 milyondan çox xarici turistin gəldiyini vurğulayıb. F.Ermanov əmin olduğunu bildirib ki, bundan sonra qədim Xarəzmin mərkəzi Urgəncdə və Bakıda tez-tez belə tədbirlər keçiriləcək.

Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin direktoru Samir Abbasov gələcək əməkdaşlıq məsələlərindən danışaraq, Xarəzm vilayəti ilə Azərbaycanın regionları arasında əlaqələrin yaradılması, ölkəmizin şəhərləri ilə Xarəzm vilayətinin şəhərləri arasında "Qardaşlaşmış şəhərlər" layihəsinin həyata keçirilməsi, Bakı şəhərindəki İçərişəhər Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu ilə Xivə şəhərindəki İçənqala qoruğu, vilayətin ali məktəbləri, mədəniyyət müəssisələri və Azərbaycanın aidiyyəti qurumları arasında əlaqələrin yaradılması təklifləri ilə çıxışı edib. S.Abbasov ölkərimiz arasında əlaqələrin dərinləşdiyini qeyd edib, Özbəkistanın Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının tamhüquqlu üzvü olması, Türk Şurasının Bakıda keçirilən Zirvə Görüşündə Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin iştirakı, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistanın dövlət başçısı ilə görüşü haqqında söhbət açıb. O, Özbəkistanın Türk Şurasına üzvlüyünün əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açdığını qeyd edib.

"Kaspi" qəzetinin təsisçisi, yazıçı-publisist Sona Vəliyeva Azərbaycan və özbək xalqlarının dostluğundan danışaraq, dövlətlərimiz arasında əlaqələrin yüksək səviyyəsini vurğulayıb. O, Özbəkistanda Azərbaycan mədəniyyəti, musiqisi və ədəbiyyatına böyük maraq olduğunu deyib. S.Vəliyeva qədim Xivə şəhərini gəzdiklərini, buradakı təkrarsız abidələrə valeh olduğunu bildirib.

Akademik Kamran Əliyev və özbək alimi və tərcüməçisi Babaxan Şərif əlaqələrin daha da genişləndirilməsi istiqamətində görülməli işlərdən danışaraq, xatırladaq ki, mədəniyyət günləri Mədəniyyət Mərkəzinin, "Özbəkturizm" Dövlət Komitəsinin, Azərbaycandakı "Kaspi" qəzeti və eyniadlı təhsil şirkətinin və Xarəzm vilayət hakimiyyətinin dəstəyi ilə keçirilir.